

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

11^e Jaargang

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1903

Gemengde Berichten.

Muntvondsten te Oudwoude en Leeuwarden.

In het begin van Augustus j.l. werd in de terp te Oudwoude, een dorp in de gemeente Kollumerland en Rieuw-Kruisland ten Z. O. van Dokkum, een steenen potje gevonden, waarin dunne zilveren munten. Bij het graven werd het potje verbrijzeld en de scherven met de aarde verstrooid. De vondst werd aangetroffen ongeveer een halven meter onder het maaiveld. Zij bestaat uit 58 vrij goed bewaarde karolingische denariën van **LODEWIJK DEN VROME, KAREL DEN KALE** en **LOTHARIUS**, en eenige fragmenten. Deze, ook uit een historisch oogpunt, interessante muntvondst is aangekocht voor het munt- en penningkabinet van het Friesch Genootschap te Leeuwarden. 1)

Ook werd voor dat Kabinet ten geschenke ontvangen een gouden leeuw van Brabant, onder de regeering van **FILIPS DEN GOEDE (1430—67)** te Mechelen geslagen. (**SERRURE 101.**) Dit fraaie muntstuk vond men voor korten tijd in den grond bij het afbreken van een huis bij het Schoenmakersperk te Leeuwarden. W.

Muntvondst bij Schoterzijl.

In het veen bij Schoterzijl (aan de Zuiderzeekust en de uitmonding van de rivier de Tjonger) is op circa 1 meter diepte een oude gouden munt gevonden. Volgens kenners

1) Van deze muntvondst zal eene beschrijving worden gegeven in *de Vrije Fries*.

is het een kleine mouton van JAN III, hertog van Brabant, die regeerde van 1312 tot 1355. Waarschijnlijk is dit geldstuk verloren geraakt in een veldslag, die in 1396 aan de boorden van de Tjonger tegen de Friezen geleverd werd. Aan de ééne zijde van het muntstuk ziet men het Lam Gods met nimbus en kruisvaan en daaronder: JOH DUSC, met het omschrift: AGNVS DEI QVI TOLLIS PECCATA MVNDI MISERERE NOBIS. Aan de andere zijde een versierd kruis, in de hoeken vier leliën en in het hart een roos, met het omschrift: XPC VINCIT XPC REGNAT XPC IMPERAT.1) (*N. R. C.*)

Mundvondst bij Caerwent.

In de buurt van Caerwent, een dorpje in de provincie Monmouthshire, het Ventu Silurum der Romeinen, is onder den grond een hoop van ongeveer 7500 Romeinsche munten gevonden, alle dateerende uit de vierde eeuw. (*N. R. C.*)

Onze nieuwe munten en muntbiljetten.

Met grooten ijver is aan 's-Rijks Munt voortgegaan met den aanmaak der nieuwe munten, die het jaartal 1898, dat der inhuldiging van H. M. de Koningin, dragen, terwijl ook nederlandsche guldens, $\frac{1}{10}$ guldens voor Curaçao, alle met het jaartal 1901, benevens bronzen pasmunten voor Nederland werden vervaardigd.

We willen over deze stukken hier een en ander mededeelen.

I. Tienguldenstukken.

De Vz. vertoont het iets meer en relief geslagen, rechts gewende hoofd van H. M. de Koningin, naar hetzelfde ontwerp van PIER PANDER, dat diende om de stempels voor de Vz. der nieuwe guldens te vervaardigen. (*Zie Tijdschrift* 1901 blz. 55.) Daaronder in bijna onleesbare lettertjes: P. PANDER.

De verkleining had plaats op de verkleinbank van PAULIN TASSET te Parijs, welke evenals die van V. JANVIER

1) Beschreven bij VAN DER CHIJS, VII—3.

zoodanig is ingericht, dat van een links gewend profiel een rechts gewende reductie gemaakt en ook het relief naar verkiezing versterkt of verminderd kan worden. Met de tot voor korten tijd op de Munt in gebruikt geweest zijnde reduceermachine van LEDRU kon deze omdraaiing van het profiel ook bewerkstelligd worden, doch daarbij was het relief niet te veranderen.

Omschrift in parelrand: KONINGIN WILHELMINA · GOD
ZIJ MET ONS

Met blijdschap konstateeren wij de juiste spelling van het woord ZIJ, waarop we later nog terug komen. In tegenstelling met de tienguldenstukken van 1875 en latere jaren staat de spreuk niet *boven* en de naam *onder* het hoofd, doch de naam links, de spreuk rechts.

De Kz. vertoont hetzelfde wapen als de nieuwe guldens tusschen 10 G, het omschrift in parelrand luidt:

KONINGRIJK DER NEDERLANDEN

1898

ter zijden van het jaartal het muntmeestersteeken en muntteeken, hellebaard en merkuriusstaf.

De rand is gekarteld. Van deze stukken zijn in December 1901 99.239 exemplaren geslagen. (Alle met het jaartal 1898.)

II. Stukken van $2\frac{1}{2}$ gulden. (Rijksdaalders.)

De Vz. en ook de Kz. zijn geheel gelijk aan die der nieuwe guldens, behoudens, dat natuurlijk ter zijden van het wapen bij deze staat: $2\frac{1}{2}$ G. Het kantschrift heeft: * GOD * ZIJ * MET * ONS in veel grooter letters dan vroeger.

Deze stukken, dragende het jaartal 1898, zijn in Oktober 1902 in omloop gekomen. De schuld, dat deze stukken eerst thans in omloop zijn gebracht, ligt niet bij 's-Rijks Munt. Herhaaldelijk bleken de door PAULIN TASSET geleverde stempels onbruikbaar. Ik zag een proefslag daarvan, waarbij het fraaie kopje een veel te groot vlak gedeelte vertoonde; thans is daar niets op aan te merken en het nu geleverde werk overtreft werkelijk mijne verwachtingen.

Vreesde ik aanvankelijk bij het zien der vroegere proefslagen, dat de zachte lijnen van het jonge vrouwenkopje zich niet goed zouden leenen voor de groote muntstukken, deze vrees is niet bewaarheid geworden, doch wanneer men het model van PANDER ziet, dat voor de reductie gediend heeft, dan moet men verbaasd staan over wat van *dit* ontwerp is gemaakt en de bekwaamheid van TASSET bewonderen.

III. Gulden's.

Zooals ik op blz. 62 van den vorigen jaargang mededeelde, zijn 2000000 gulden met het jaartal 1898 geslagen in 1900. In Maart en April 1901 zijn nogmaals 2001307 gulden geslagen met het jaartal 1901, welke ik nog niet in omloop zag. Ze schijnen voor Indië bestemd te zijn geweest. Onze opmerking op blz. 63 van den vorigen jaargang behoeft gelukkig t. o. dezer stukken *niet* te worden gemaakt; het kantschrift luidt toch, evenals dat der rijksdaalders: * GOD * ZIJ * MET * ONS, we zijn voor goed van de V verlost!

IV. Halve gulden's. (Tienstuiverstukken.)

De Vz. is geheel gelijk aan die der nieuwe gulden's en de stempels zijn eveneens door TASSET gereduceerd.

De Kz. is gelijk aan die der nieuwe gulden's en vertoont enkele afwijkingen met die der oude tienstuiverstukken, dezelfde welke we opmerkten bij vergelijking der nieuwe met de oude gulden's en die ook bij de rijksdaalders zijn op te merken; in plaats van zooals op de vroegere $\frac{1}{2}$ G, staat op de nieuwe $\frac{1}{2}$ G ter zijden van het wapen. Er zijn 1250775 stuks aangemunt met het jaartal 1898. Ook deze stukken zag ik nog niet in omloop, doch mocht exⁿ. 1^e slag van gulden 1901 en $\frac{1}{2}$ gulden van de Munt ontvangen.

Ze zien er zoo smakelijk uit, dat ze ons bijna zouden verzoenen met die hier te lande door ieder zoo ongewenschte geldstukken! Het is toch een opmerkelijk verschijnsel, dat het publiek zeer ongaarne tienstuiverstukken ontvangt en ieder zich er zoo spoedig mogelijk van tracht te ontdoen.

Toen ik mijn verbazing daarover te kennen gaf, dat ze nu opnieuw waren aangemunt, vernam ik dat ze in Indië zeer gezocht zijn en ook ten behoeve der koloniën werden aangemaakt. Ze hebben, evenals de kwartjes en dubbeltjes, een gekartelden rand.

V. 25-Centsstukken. (Kwartjes.)

De Vz. is weder gelijk aan die der nieuwe guldens, doch de naam van PANDER ontbreekt. De Kz. is geheel gelijk aan die der oude kwartjes. Zooals ik reeds mededeelde, zijn 400.000 stuks met het jaartal 1898 aangemunt. De reductie van den stempel der Vz. is van den eersten stempelsnijder J. PH. M. MENDER. Ook zijn er 1601124 kwartjes aangemunt met het jaartal 1901, waarvan de stempels door den tweeden stempelsnijder J. C. WIENECKE zijn vervaardigd.

VI. 10-Centsstukken. (Dubbeltjes.)

Deze zijn geheel gelijk aan de kwartjes, behoudens het opschrift, vermeldende de waarde, op de Kz.

De nieuwe Vz. heeft eene lijdensgeschiedenis. Waar de verkleinbanken van PAULIN TASSET en V. JANVIER de reducties zoodanig opleveren, dat de stempelsnijder niets of slechts zéér weinig daaraan heeft bij te werken, liet die op de munt van LEDRU in dit opzicht zéér veel te wenschen over. Ze is te gebruiken voor reductie van penning- of plakketstempels, doch voor het delikatere muntwerk was met deze bank niets te beginnen; ze leverde daarvoor reducties, die doen denken aan zekere teekenboekjes voor de jeugd, waarin de omtrekken schematisch zijn aangegeven en bijna alles nog geteekend moet worden, wat op het daarnaast geplaatste voorbeeld te zien is.

Ik zag eene reductie voor den stempel van het 10-centsstuk, zooals die van deze bank afkwam, en ik beklaagde in mijn hart de kunstenaars, wier scheppingsdrang op deze wijze wordt vermoord! MENDER werkte *vier volle maanden* op zoo'n ongelukkige reductie om er een stempel van te maken, welke nog geen genade mocht vinden in de

oogen der beoordeelaars. Toen moest WIENECKE aan het werk. 't Kostte hem ook *vier volle maanden* om van het treurige produkt van 's Rijks reduceermachine een bruikbaren stempel te maken, met behulp van welken de dubbeltjes met jaartal 1898 zijn geslagen, waarvan er 2002677 zijn aangemunt. 1)

Ook zijn er 2002185 met het jaartal 1901 geslagen.

VII. 5-Centstukken. (Stuivertjes.)

Zijn en zullen vermoedelijk ook niet worden aangemunt.

VIII. Koperen pasmunt.

We zullen ons alleen met de centen bezighouden, 2½ cent-stukken zijn nog niet gemunt, ½ centen wel, doch met onveranderde stempels.

De oude centen waren ontegenzeggelijk leelijk. Een kritikus in *N. R. Ct.* schrijft over de centen van 1900, die gelijk zijn aan het oude type: „Het dier dat op de cent van 1900 staat is bijzonder harig. De wijze waarop vastgehouden worden het zwaard en de pijlen (en die pijlen zelf!) is beneden critiek, allervreemdst zit bovendien de kroon op zijn kop te draaien.”

Gelukkig zijn we thans van dit gedierte verlost, dat meer van een gedresseerden poedel had dan van een leeuw.

Tot tweemaal toe zagen we nieuwe centen met het jaartal 1901. De eerste vertoonen een veel beteren leeuw, de harceering van het veld is echter nog al grof, de blokjes zijn bijzonder groot en vertoonen veel overeenkomst met dominosteenen. De aangehaalde kritikus in de *N. R. Ct.* zegt: „Er ligt er één net tegen het oog van den leeuw aan, zoodat het den indruk geeft, of dat blokje door een dartele hand in het gelaat van den Nederlandschen Leeuw is geslingerd.” Dit is nu wel wat overdreven en had de

1) Met groot genoegen mocht ik bij mijn laatste bezoek aan de Munt in Mei 1902 konstateeren, dat een speciaal voor munt-stempelreduktie ingerichte verkleinbank van V. JANVIER is aangekocht en met belangstelling zie ik de daarmee te bereiken resultaten tegemoet.

schrijver de toedracht der zaak gekend, dan had hij m. i. zeker deze aardigheid achterwege gelaten. De maker der Vz., de heer WIENECKE, had een veel beter ontwerp; we vinden dat afgebeeld in *Elsevier's geïllustreerd maandschrift* van Januari 1901. Doch de blokken daarvan moesten veranderd worden en werden daarin verbeterd (?) door den sedert overleden heraldikus C. KOOPMANS te Lent bij Nijmegen.

Den heer WIENECKE mag dus van deze minder fraaie blokken geen verwijt gemaakt worden.

De Kz. dezer centen met hun leelijken 1 en stijven krans bleef onveranderd.

De tweede slag van 1901 is oneindig veel beter. Aan den leeuw is nog meer zorg besteed, de blokjes zijn kleiner en toch niet zoo klein (te klein) als die van het oude type, de harceering is nu fijn, de parelcirkel veel netter, het omschrift in kleiner letter luidt, o wonder: KONINKRIJK DER NEDERLANDEN. Doch te vroeg is in de *Opr. Haarl. Courant* over deze verbeterde spelling gejuicht, ze was een stout bestaan van den maker en zoo iets mag volstrekt niet meer gebeuren!

Trouwens er zou om deze spelling aan te mogen nemen wetswijziging noodig zijn, daar art. 7 der Muntwet 1901 (zie *Tijdschrift* 1901 blz. 386 e. v.) voor de tienguldenstukken, art. 8 voor de zilveren standpenningen en art. 10 voor de bronzen pasmunt uitdrukkelijk de spelling: *Koninkrijk der Nederlanden* vaststelt. Met den tijd beloven deze stukken dus zeldzaamheden te worden.

De Kz. onderging ook een groote verbetering, de oranje-takken zijn veel fraaier, de 1 is sierlijker geworden.

Nog rest ons een enkel woord te zeggen over de tiende guldens voor Curaçao en de muntbilletten.

Met het jaartal 1901 werden 300.246 Curaçaosche dubbeltjes geslagen, geheel gelijk aan de $\frac{1}{4}$ guldens in jaargang 1901 beschreven, behalve dat deze ter zijden van het wapen $\frac{1}{10}$ G hebben. De nieuwe muntbilletten gedagtee-

kend 15 Januari 1900, verschillen alleen van de oude in de soort van het papier en doordat in den rechter zijrand het aanzien, iets naar links gewende, kinderkopje van H. M. is vervangen door een fraai naar linksgewend borstbeeldje in profiel met diadeem, de ontbloote hals omgeven door een hermelijn-mantel. Dit kopje is vervaardigd naar een teekening op perkament van JAN VETH, den bekenden portretschilder en teekenaar, die tot uitgangspunt nam een profielportret van 1898 en voor wien H. M. herhaaldelijk heeft geposeerd. Het origineel, zich bevindend in 's Rijks prentenkabinet te Amsterdam, is afgebeeld in *Eigen Haard* 1900 n°. 34.

Alphen, Mei 1902.

W. Z.

Catalogus Auctie VAN EEGHEN.

In den dezer dagen verschenen *Catalogus* van het *Pening- en Muntkabinet* van wijlen den heer CHR. J. VAN EEGHEN komt op blz. 42 het volgende voor:

„871. Hoorn. Schildjes van het Pompenmakers- en Leidekkersgild met emblemcn en de jaartallen 1674, 1787, 1832, 1861, 1866 en verschillende letters. Een met het wapen van Alkmaar. 12 stuks. L.

Hoogst zeldzaam.”

De late jaartallen wijzen er reeds op, dat hier geen spraak kan zijn van gildeteekens. Een gilde van bovengenoemden naam heeft ook te Hoorn nooit bestaan. Zie de lijst der vroegere gilden aldaar bij ABBING, *Geschiedenis der stad Hoorn of Vervolg op Velius Cronyk*, 2° deel. Bijlagen bl. 166—167. Lood-, geel- en tingieters, koper- en blikslagers waren in den regel ook te weinig in getal om een gilde te vormen, en voegden zich bij dat der smeden. Maar zooals timmerlieden en ververs meermalen aan balken en gewelven van kerken een memorie van hun bedrijf achterlaten, houden de mede op de hooge plaatsen werkzame loodgieters en leidekkers er van, om het door hen verrichte

een merk te geven in den vorm van een looden schildje onder de bouwlieden als tracé-loodjes bekend. Het Stedelijk Museum te Alkmaar heeft er 3, een afkomstig van den Waagtoren, waarop de burg tusschen de cijfers 1, 5, 9 en 9; een met leidekkershamer tusschen 17, 46, A en W, en een uit het midden der vorige eeuw met de letters F A (FREDERIK ADOLF). Op huizen te Hoorn moeten dergelijke loodjes veel voorkomen; zij schijnen daar ook wel aangebracht te zijn ter overdekking van spijkerkoppen. Men bezorgt mij een exemplaar, waarop een aan een lint of riem hangende koehoorn, onder de letters F V Z en boven de cijfers 1771, alzoo weder een ander jaartal dan de bovengenoemden. 1)

C. W. B.

Penning Finis Germaniae. 1870.

Eenigen tijd geleden bevatte de *Schlesische Zeitung* een brief van graaf HANS YORK VON WARTENBURG, een zeldzame, in Frankrijk geslagen medalje vermeldende met een gelauwerden keizerskop en het omschrift NAPOLEON III — IMPERATOR; aan de achterzijde stond: FINIS GERMANIAE 1870. Het bestaan van deze medalje werd natuurlijk aan-

1) Werkelijk mag bij de samenstelling van catalogi wel wat nauwkeuriger te werk worden gegaan! Zoo vonden we in denzelfden catalogus o. a. n° 293, 1768. Ter eere van J. A. VAN DE PERRE, eerste edele van Zeeland door het St. Lucasgild te *Veere*, terwijl toch in *Tijdschrift* 1902 blz. 125 e. v. afdoend is aangetoond, dat dit stuk door het gelijknamig gild te *Middelburg* is vereerd.

No. 745, 1883. Gouden bruiloft van BERTHOLDUS DE GEER en GYSBERTHA BEATRIX VAN VIANEN, te Utrecht. De penning, beschreven DIRKS n^o, 485, is van 1833 en draagt duidelijk de jaartallen MDCCLXXXIII en MDCCCXXXIII.

No. 976. 1572. Middelburg belegerd door de Zeeuwsche troepen. Veld-daalder, 50 stuivers. (v. LOON I, 159. 2) Z, 28.

In *Revue belge*, 1902 blz. 293 e. v. vinden we de ordonnancie van 20 December 1572, waaruit blijkt, dat de stukken 6 schellingen of 36 stuivers deden.

No. 987. Varia noodmunten: Zierikzee 1585 3 stuivers. In *Tijdschrift* 1893 blz. 48 in reeds aangetoond, dat deze stukjes *geen* noodmunten, doch *raadspenningen* zijn.

Red.

gevoerd als een bewijs voor de verwatenheid der fransche regeeringspersonen in 1870, en ook voor de juistheid der opvatting, dat de fransch-duitsche oorlog sedert geruimen tijd door Frankrijk was voorbereid.

Het numismatische instituut te Berlijn heeft nu echter, na onderzoek van een paar exemplaren dezer medalje, uitgemaakt dat zij niet in Frankrijk geslagen is, (deze mogelijkheid lag trouwens voor de hand), maar in Duitschland zelf, vermoedelijk te Frankfort, door iemand, die er een goed zaakje mee wilde maken. *N. Rt. Ct.*

Nieuwe Munten van Saksen-Meiningen

In 1900 wilde Saksen-Meiningen 5 en 2 markstukken laten slaan, naar een door den beeldhouwer GEORG RÖMER ontworpen model. De Kz. zou een grijsaard met langen baard in antiek gewaad vertoonen, die, met een open-geslagen boek op de knieën, zit te luisteren naar het lierspel van een voor hem staanden, jeugdigen genius. Dit ontwerp werd als te ongewoon door het „Reichsschatzamt” afgekeurd. Enkele exemplaren met het opschrift: AMICIS zijn echter op door RÖMER vervaardigde stempels geslagen, door den Hertog besteld om als geschenk te dienen.

In 1901 is naar een model van AD. HILDEBRANDT een beperkt aantal munten geslagen, in Juni 1902 zijn 5 en 2 markstukken, van elke soort 20000 te München aangemunt. De Vz. toont 's Hertogs borstbeeld door A. BRUSCH naar een medaillon van den Weener beeldhouwer CASPAR VON ZUMBUSCH. 1) *Uit Daheim.*

De drie merkwaardige schellingen: het schild, het lam en de gulden van gewicht of de munten van 3, 2½ en 2 tremissen met de daarmede in verband staande pondenstelsels.

Uitvoerige beschrijving van het middeleeuwsche pond-

1) Deze beide Vzn. vonden we later afgebeeld in *Daheim* 1902/3. No. 1.

of geldwezen met tal van berekeningen, zoo voor het bepalen van het gewicht als voor de waarde van oude munten, door A. HOLLESTELLE, 3e gedeelte, Tholen 1902, 8°, 143 blz., f 1.75.

Jaren geleden deelde de heer HOLLESTELLE ons mede de keten gevonden te hebben, die ons tegenwoordig muntstelsel dwars door de muntbecijferingen der middeneeuwen heen, met dat der Romeinen verbindt — dat hij deze vondst in verschillende boekjes wenschte openbaar te maken — en dat de aaneensluitende schakels dier keten als volgt konden worden voorgesteld:

- 24 obolen = 1 ons of sikkel
- 3 onsen = 1 lam
- 6 lammen = 5 schilden
- 10 schilden = 21 caroli-guldens
- 6 car.-guldens = 1 car.-pond
- 1 car.-pond = 1½ pond vlaamsch
- 1 pond vlaamsch = 6 gulden
- 1 gulden = 160 duiten
- 160 duiten = 100 cent.

Dit was zeker een allerbelangrijkste vondst en het te voren in 1892 door den heer HOLLESTELLE uitgegeven „Schild” had reeds aangetoond, dat hij zijn stof meester was.

Het eerste boekje verscheen in 1896, het tweede in 1899 en thans hebben wij 't derde voor ons liggen, terwijl het vierde inmiddels in handschrift persklaar is gekomen.

Wij begroeten dit werkje met groote vreugde. Wel is waar biedt juist dit derde gedeelte weinig aan, dat op ons nationaal muntwezen betrekking heeft, maar het verklaart ons 't verband, dat in de 13^e en 14^e eeuw tusschen de europeesche muntstelsels bestond en hoe dit verband onder cijfers is te brengen

Bij 't bespreken zullen wij ons aan 's schrijvers terminologie

houden; deze is kort en wij ontgaan aldus alle misverstand. 1)

Het betoog vangt aan met enkele slotbeschouwingen over het ƒ grooten van $f63$. — (= 24 gouden lammen = 20 gouden schilden = 30 guldens van gewicht). Dit pond was onder PHILIPPE II AUGUSTE (1180—1223) in Frankrijk in gebruik gekomen, SAINT LOUIS (1226—70) had er zijne artistieke munten (agnel-, écu, gros tournois etc.) op laten slaan, onder graaf WILLEM II (1234—56) was het in onze streken ingevoerd en de franschgezinde FLORIS V (1266—96) had 't als grondslag genomen van zijn nieuwen muntslag.

Met de gegevens, die de schrijver ons aanwijst, zouden wij de nog bekende munten van FLORIS V zelve kunnen valueeren en het volgende schema opmaken:

Gouden lam = 10 penningen groot — $\frac{1}{24}$ ƒ grooten.

Koningstornoois (door v. D. CHIJS toursche groot genaamd) = 1 penn. gr. = $\frac{1}{240}$ ƒ gr.

Kopken = 1 penning hollandsch = $\frac{1}{1920}$ ƒ grooten.

Met dit ƒ grooten deed het fransche gouden schild (= $\frac{1}{20}$ ƒ gr.) zijn intrede in ons middeneeuwsch muntgecijfer en van nu af zullen wij ruim twee eeuwen lang de waarde onzer rekenponden aan dit goudstuk kunnen toetsen. Het is zeker 's schrijvers grootste verdienste ons door het vinden van dien toetssteen een goed stuk op den waren weg te hebben geholpen.

Uit verschillende aantekeningen, die wij in HOLLESTELLE'S boek vinden, kunnen wij besluiten dat dit en de nu volgende, steeds zwakkere, rekenponden ons uit 't zuiden, uit Vlaanderen, later uit Brabant, gewerden. Immers, terwijl in hollandsche charters van ± 1248 —70 van 't ƒ gr. van $f63$.— wordt gebruik gemaakt, rekende Vlaanderen en Zeeland reeds met 't ƒ gr. van $f56.70$, een pond, dat eerst

1) Wij zullen dus spreken van: „ponden van $f42$.—”, in plaats van het juistere: „ponden, den scilt voer 18 grote gherekent”, enz.

omstreeks 1290 ten onzent werd ingevoerd — ten minste in genoemd jaar spreekt men hier van: *nieuwer penninghen*.

Dat er nog vele behoudend genoeg waren, om niet zoo dadelijk met deze nieuwe rekenwijze mede te gaan, ligt voor de hand en wij vinden dan ook utrechtische munt-becijferingen uit 't jaar 1318 waarbij nog het ƒ gr. van *f*63.— is gebruikt. In Oostenrijk rekenen velen thans met hellers, maar velen ook nog met kruzers — en ook onze dames maken bij voorkeur nog gebruik van de oude amsterdamsche el!

Op 't ƒ gr. van *f*63.— volgde omstreeks 1290 het ƒ gr. van *f*58.80 (= 28 guldens van gewicht), waarop de volgende geldstukken zijn aangemunt (HOLL. blz. 10):

Engel	= 20 grooten	= 1 ƒ parisis
Kroon	= 15 „	= 1 ƒ tornooisch
Parvus florenus	= 10 „	= 1 ƒ myten

't Is jammer, dat de schrijver geene rekeningen uit den tijd aanhaalt, waarin die munten voorkomen. Ze worden op blz. 9—10 slechts afgeleid uit veel latere posten van 1343.

Naast 't ƒ van *f*58.80 stond 't nevenpond van *f*56.—.

Alhoewel 't den schrijver niet mocht gelukken rekeningen, in dat pond opgesteld, te vinden bewijst hij toch dat 't ten onzent in gebruik moet geweest zijn, want in 1343—44 wordt er nog mede gerekend te Tiel en te Nijmegen (beide keeren met 't ƒ myten van 't ƒ gr. van *f*56.—) en te Rotterdam (ƒ parisis). Wij vinden hier bij aangeteekend, dat de gouden paviljoen gelijk was aan 't ƒ tornooisch, (dus = $\frac{1}{16}$ ƒ gr. van *f*56.— of = 15 d. grooten).

Op het ƒ gr. van *f*58.80 volgde het ƒ gr. *f*56.70 (= 27 guldens van gewicht = 18 schilden). Dit rekenpond gewerd ons uit Vlaanderen en blijkens een charter van 1 juni 1261 (HOLL. blz. 5) was 't in genoemd jaar reeds tot in Zeeland doorgedrongen.

Voor dit pond werden aangemunt:

Engel 1)	= 20 grooten	= 1 ₧ paris
Moeton	= 15 "	= 1 ₧ tornooisch
Gulden halling	= 10 "	= 1 ₧ myten
4 " "	= 3 schilden	

Het nevenpond van 't ₧ gr. van *f* 56.70, zijnde het ₧ gr. van *f* 54.— werd in de 14^e eeuw nog in Vianen gebruikt (HOLL. bl. 50), terwijl penningen paris is van dit hoofdpont in 1343 nog als gangbare munten genoemd worden (HOLL. blz. 44).

Wij zijn nu in de 14^e eeuw.

Omtrent de volgende 14^e eeuwse, steeds kleiner wordende hoofdponten laat de schrijver ons in 't duister of ze ooit ten onzent gebruikt zijn. Wij durven dus in deze geen vermoeden uiten.

Ze zijn:

I. Hoofdpont van *f* 54.60 (= 26 guldens van gewicht) met de volgende munten:

Dubbele moeton	= 30 grooten	= 1 ₧ hollandsch
Dubbele engel	= 20 "	= 1 ₧ paris
Moeton	= 15 "	= 1 ₧ tornooisch
Kleine gulden (guldine)	= 10 "	= 1 ₧ myten.

II. Hoofdpont van *f* 52.50 (= 25 guldens van gewicht = 20 gouden lammen) met de volgende munten:

Midden engel	= 20 grooten	= 1 ₧ paris
Brugsch schild	} = 15 grooten	= 1 ₧ tornooisch
Henegouwsche frank		
Fransche royaal		
Lam of florenus regalis	= 12 grooten	

De kleine mark van dit pont (= $\frac{1}{10}$ hoofdpont) werd nog door onzen graaf AALBERT (1378—81) gebruikt.

III. Hoofdpont van *f* 50.40 (= 24 guldens van gewicht = 16 schilden) met de volgende munten:

Dubbele moeton = 30 grooten = 1 ₧ hollandsch

1) Niet te verwarren met den engel van 't ₧ gr. *f* 55.80 (HOLL. blz. 37). De munt van 1 ₧ paris heette in de XIVe eeuw steeds engel.

Midden engel	= 20 grooten = 1 ₰ parisis
Schild (en moeton)	= 15 „ = 1 tornooisch
Gulden halling	= 12 „
Gulden van gewicht	= 10 „ = 1 ₰ myten

Wij hebben zekere bescheiden, dat dit pond in de 14^e eeuw in Duitschland in gebruik was, maar ook haalt de schrijver aan, dat de groot van 't hoofdpont ten onzent in 1343 oude groot genoemd wordt.

Van 't nevenpond, zijnde 't ₰ gr. van $f48$.— vinden wij op blz. 116 't gebruik aangetoond.

Als nieuwigheid bevat dit 3^e boekje eene omschrijving van de zoogenaamde breukponden. Verraste de schrijver ons reeds in 1892 door zijne ontdekking van 't nevenpond, zijnde 't $\frac{10}{21}$ gedeelte van 't hoofdpont — thans vernemen wij, dat onze voorouders ook gecijferd hebben met 't $\frac{10}{21}$ gedeelte van sommige hoofdponten.

Het eerste voorbeeld, dat de schrijver uitwerkt, is gelijk aan $\frac{10}{11} \times f63$.— Dat werd alleen in 't buitenland gebruikt.

Met het tweede, gelijk aan $\frac{10}{11} \times f50.40$, wordt in de jaren 1318—42 in Zierikzee en Brabant gecijferd.

Een staatje aan 't einde van 't werk geeft de koers aan van de in dit stuk berekende munten. Wij vinden er wel den Ageleen = $f0.04\frac{1}{10}$, maar missen o.a. den dordrechtschen groot, munt van

WILLEM V en van AALBERT,	= $f0.13125$ (blz. 60-62)
Beemschengroot (=Prager Groschen)	= „ 0.21 (blz. 87-88)
Cromstaart	= $\left\{ \begin{array}{l} \text{„ } 0.035 \text{ (blz. 96)} \\ \text{„ } 0.105 \text{ (blz. 112)} \end{array} \right.$

Verder komen in dat 3^e deeltje hoogst belangrijke mededeelingen voor omtrent den engel (blz. 77—78), den nobel (blz. 68—69), den rijns- of goudgulden (blz. 70—76), omtrent 't gebruik van 't ₰ van $f9$.— (blz. 45—51) en tal van beschouwingen, die ons duidelijk maken, dat ook door ons nog zoo duister middeneeuwsch munt- en geldwezen een lichtende draad van ARIADNE loopt, die slechts op den

waren THESEUS wacht. Een spoorslag dus voor de numismaten om de genoemde munten in natura op te sporen en de hier gevonden muntbenamingen op de juiste stukken toe te passen.

De vondst van 't breukenpond, hierboven aangehaald, doet ons vermoeden, dat de heer HOLLESTELLE ons in 't vervolg nog wel meer verrassingen zal bereiden. Wij zien daarom met spanning naar de volgende deeltjes 'uit en hopen ten zeerste, dat de bewijzen van sympathie van allen, wien middeneeuwsche muntkunde ten harte gaat, den schrijver in zijn verder onderzoek zullen steunen.

JOH. W. STEPHANIK.

Etude sur le cours des monnaies en Brabant pendant le règne de la duchesse Jeanne, veuve, depuis 1383 jusqu' à 1406 par GEORGE CUMONT.

Onder dezen titel geeft de bekende belgische numismaat een uitvoerige beschouwing over den koers der onder de regeering van hertogin JEANNE in hare landen in omloop geweest zijnde goude munten. 1) De geachte schrijver heeft daartoe niet minder dan 1100 charters uit dien tijd moeten doorloopen; toch waren het voornamelijk een 25 tal registers, te boek gesteld door brabantische „receveurs généraux”, die het hem mogelijk hebben gemaakt een beknopte en chronologische lijst te geven van den juisten koers der munten, waarmede op het einde der 14e eeuw werd gerekend.

Over het algemeen, zegt de schrijver, is een voortdurende stijging in den koers der gouden munten waar te nemen, alleen de „moutons” maken hierop een uitzondering, die steeds 27 gros de Flandre golden. Hooger dan 28 dergelijke grooten kwamen ze niet.

1) *Extrait des annales de la Société d'archéologie de Bruxelles, tome XVI, 1re en 2e livraison, 1902.*

Eigenaardig is het, dat de rekeningen der brabantische rentmeesters steeds in vlaamsche munt of in de daarmede in verband staande livres de payement en niet in brabantisch geld zijn gesteld. Ofschoon de vriendschappelijke betrekking, die toen ter tijde tusschen de beide landen heerschte, hier ook wel eenigszins in het spel zal zijn geweest, moet, zegt de heer CUMONT, de ware oorzaak toch gezocht worden in het betere gehalte der vlaamsche stukken, die als het ware door den handel als standaardmunten werden beschouwd.

Vervolgens waarschuwt de schrijver tegen het geheel verkeerde systeem, om de waarde der oude munten naar hun gewicht te beoordeelen.

De eenigszins grillige koers der gouden munten, die in hoofdzaak door den handel werd vastgesteld, maakte dat er geen vaste verhouding was tusschen de gouden en zilveren munten. Er was dan ook geen dubbele standaard in gebruik, slechts de gouden was heerschende. Het zilver was slechts een „monnaie de payement”, wier koers bij ieder kontrakt tegenover de gouden munten moest worden geregeld.

Ofschoon zeer vele vreemde munten in Brabant omloop hadden, waren het toch voornamelijk de volgende, waarmede de rentmeesters het liefst rekenden. 1. De munten van den duitschen keizer en die van den koning van Frankrijk (vieux écus, couronnes, moutons, francs). 2. Van den koning van Engeland (nobles). 3. De munten van den graaf van Vlaanderen. 4. Dukaten en goudguldens van Hongarije en Bohemen en 5. De Rijnsguldens.

De schrijver bespreekt achtereenvolgens met groote nauwkeurigheid de volgende onderwerpen:

1. *La livre de payement.* Dit was zooals men weet verdeeld in 20 sous (schellingen) en 240 deniers (penningen). Verkeerdelijk zegt de heer CUMONT wordt het woord „sous”, dikwijls door „escalin” vertaald; deze laatste uitdrukking bestond echter toen ter tijde nog niet. Dit pond had tot

hoofddoel de verhouding te bepalen tusschen de gouden en zilveren muntén.

2. *La livre de payement et le gros de Vilvorde.*
3. " " " " *de Hainaut.*
4. " " " " *et la monnaie forte.*
5. " " " " *et le vieux gros.*
6. *Gros de Flandre nouveaux, Gros de Flandre de monnaie forte.*
7. *La livre parisise et la livre de gros de Flandre* (monnaie forte).
8. *La livre parisise et la livre de gros de Brabant.*
9. *Mites.* Er gingen 24 myten in een gros de Flandre, de obool of halve groot had er dus 12, de poitevine of quart de gros gold 6 myten, terwijl de esterlin of derde groot 8 myten had.
10. *Vieux gros.*
11. *Plaques.* Deze benaming dateert van 9 Juni 1402 (XV plakken of nuwe groete vlems.) De plak = 2 oude vlaamsche grooten of = 1 nieuwe groot.
12. *La plaque et le scuerken.* Er gingen twee dezer laatste muntstukken in een gros de Flandre ancien. 4 Scuerkens = 1 plak.
13. *La plaque d'Anvers.*
14. *Livre de la Halle de Gand.* (Hallegelts van Gent, dat men ook lakengeld, „libra panalis,” had kunnen noemen.)
15. *La livre des drapiers en Brabant.*
16. *La livre forestière.* (Boschpont, boschgelt) 20 of ook wel 18 livres forestières waren gelijk aan 1 livre de vieux gros of aan 15 oude schilden, welke ook de waarde dezer schilden was.
17. *La livre de Louvain.*
18. *Livres tournois hennuyères.*
19. *Labbayes.* 1 Labbaye = $1\frac{1}{3}$ gros de Flandre. De mouton van 27 gros de Flandre = $20\frac{1}{4}$ labbayes.

20. *Florins de Cens.* (Chynsgulden). Deze gulden kwam de waarde van den Rijns gulden zeer nabij. *

21. *Pension payée par Louvain à la duchesse JEANNE. Difficultés à propos du cours de la monnaie.*

In dit hoofdstuk deelt de geleerde schrijver o.a. de schade mede, die de gravin te lijden had door den steeds hooger wordenden koers der oude schilden. Haar lijfrente werd in deze muntsoort betaald, berekend tegen 48 vlaamsche grooten. Het oude schild gold evenwel spoedig 60 à 64 grooten. Om aan dit nadeel te gemoet te komen, werd voortaan de lijfrente in francs van 62 gros de Flandre uitgekeerd. (*Monnaie faible*).

22. *Deux pètres ou deux francs pour trois moutons.*

23. *Valeur conventionnelle des monnaies d'or.*

24. *Observations diverses.* Hierin lezen we een aanhaling van den strampraidischen gulden. Zooals men weet heeft wijlen de heer Th. M. ROEST, bewezen dat deze gulden zijn naam ontleende aan GODARD VAN STRAMPRADE, rentmeester van WILLEMI, hertog van Gelre en dat deze naam niets te maken heeft met het plaatsje van gelijkkluidenden naam in Nederlandsch-Limburg. De heer CUMONT bewijst nu met den volgenden post eener rekening, dat de zienswijze van onzen betreurden voorzitter juist is geweest:

(148^{1/2}) XX gulden gelr. I gulden gelr. stramparts ende IIII guld. holl. ende II peters die maken te gader XVI francken ende IIII gr. vlem.

Vervolgens lezen we de aanhaling „*Mailles de Hollande*”: II^c hollans gulden . . . de voirs somme van II^c mailles hollans.

Livres de Dordrecht = 259^{1/20} gros de Flandre.

Livres de payement de Bois la Duc (de busco dicis) waarvan 3 sous (schellingen) gelijk stonden aan 1 gros de Flandre.

Ten slotte bespreekt de schrijver het verschil in koers in Holland en in Brabant. Het blijkt dat de munten in Noord-Nederland hooger gingen dan in Brabant. Ziehier een paar voorbeelden:

De goudgulden van WILLEM V gold in Nederland 27 nieuwe vl. grooten, in Brabant slechts 26.

De albertusgulden 25 tegen 22 in Brabant.

De oude fransche schilden golden 44 tegen 42 in Brabant.

Hollandsche schilden 37 tegen 35.

De engelsche nobel bleek echter in beide landen gelijk te zijn.

De gravin leed dan ook schade op het bedrag, dat zij uit haar weduwgoederen in Holland trok; deze bedroeg in 1399, 13 livres, 8 sous de gros de Flandre nouveaux op een som van 600 livres de gros (monnaie nouvelle de Flandre). Wij zouden gaarne meer uit deze merkwaardige studie willen mededeelen; plaatsgebrek deed ons slechts een greep uit den rijken voorraad doen.

De vier tafels, die achter den tekst zijn geplaatst, geven van 1383 tot 1405 de schommelingen aan van den koers der in omloop zijnde gouden munten. Zoo steeg het oude schild in waarde van 44 gros de Flandre in 1383 op 80 gelijke grooten in 1403; de florin de Hollande van 37 $\frac{1}{2}$ gros de Flandre op 52 grooten; de rijns gulden van 1384 van 36 op 64 grooten in 1403.

M. D. M.

Les Médailles et Plaquettes Modernes.

In Oktober jl. verscheen de 11e afl. van dit in het *Tijdschrift* meermalen besproken werk. Op den omslag treft ons reeds dadelijk een bijzonder mooie afbeelding van (het model?) van DE VREESE'S borstbeeld van DE LA REY, het penninkje zelf is op blz. 89 in den tekst afgebeeld. De fransche medailleurs hebben weder het leeuwenaandeel in de ons vertoonde stukken. Fraai is CHAPLAIN'S penning voor de jury supérieur der parijsche tentoonstelling in 1900, eigenaardig de penning der Société des amis de la médaille française door A. CHARPENTIER: Vz. Vier naakte mannen een penning bezichtigende, Kz. Een naakt jong

meisje een penningstempel graveerende. Van H. DUBOIS trok ons bijzonder aan: Spaarbank te Bordeaux en Kop van een gallischen krijger; zijn Binnenhof eener boerenhoeve — een jonge boerin, die de kippen voedert, op den achtergrond een melkende vrouw — heeft, wat de voorstelling betreft, meer van een plaatje voor een tooverlantaarn, dan van een penning. De door bijna iedereen leelijk gevonden plakket van VAN DER STAPPEN, die helaas den naam onzer Hollandsch-Belgische Vereeniging van de vrienden der medallie als kunstwerk draagt, had m. i. beter achterwege kunnen blijven. (Onze hoop is nu op *onsen* FADDEGON gevestigd). Beter figuur onder de belgische kunstenaars maakt DE VREESE. Van den zwitser HANS FREY sympatiek werk, van Prof. RUD. MEIJER (Karlsruhe) hadden we gaarne zijn mooi kopje van koningin WILHELMINA opgenomen gezien.

Nederland is al heel slecht bedacht, met alleen een zeer bleeke reproductie van WIENECKE'S fraai plakketje ter eere van den kunstschilder DE HAAS. De afbeeldingen zijn overigens zeer goed verzorgd. Z.

Elsevier en de Numismatiek.

In de Aprilafl. 1902 van *Elsevier's geïllustreerd Maandschrift* komt een artikel voor van dr. H. J. DE DOMPIERRE DE CHAUFÉPIÉ, „*De Koning Stadhouder Willem III op penningen verheerlijkt*”. Na er op gewezen te hebben, dat „geen der Oranjevorsten een zoo diep spoor heeft achtergelaten op het gebied der penningkundige herinneringen onzer nederlandsche geschiedenis als WILLEM III”, gedurende wiens leven er stof te over was „om in metaal geschiedenis te schrijven”, laat de schrijver de voornaamste stukken uit dit glorieusperk onzer geschiedenis de revue passeeren, vooral de aandacht vestigende op de eigenaardige zinnebeelden, die ze vertoönen. We vinden afgebeeld de penningen op

het huwelijk van WILLEM II; WILLEM III als kind, (1654) zijne benoeming tot kapitein-generaal, (1672); vertrek naar en aankomst in Engeland (1688); kroning te Londen (1689); terugkeer naar Nederland (1691); aanslag op zijn leven (1696); overlijden (1702). Verder een paar spotpenningen op LODEWIJK XIV, tevens ter verheerlijking van WILLEM III van 1691 en, als een aardig tegenstelling, de penningen op den slag bij Bevesier, (1690), waarop LODEWIJK XVI als NEPTUNUS wordt voorgesteld en op dien bij la Hogue, (1692), waarop de ware NEPTUNUS-WILLEM III — met opheven drietand den pseudo-zeegod-LODEWIJK XIV — nederwerpt. Het slot van het artikel schrijf ik over: „Wanneer „wij onwillekeurig zouden willen vergelijken, wat er op dit „gebied gewerkt en gecreëerd is tusschen 1650 en 1702, „met de periode 1850—1902, is het verschil zoo groot, „dat men de poging maar vóór den aanvang moet opgeven. „Men zal ons misschien tegenwerpen: Nederland had in de „laatste 50 jaar der 19^e eeuw weinig feiten van beteekenis „te herdenken, dat is juist, maar neemt toch niet het treu- „rige weg van dat ontzettende verschil.”

Deze slotzin betreur ik ten zeerste; ze is geheel overbodig en had achterwege moeten blijven. Waar een *officieel* *persoon* op dergelijke wijze over het vaderlandsch werk spreekt, zonder tevens te wijzen op werkelijk mooie kunst, als b. v. FADDEGON's portret van de jonge freule SIX, WIENECKE's KRÜGER-penning, BEGEER's penning ter eere van den heer VAN EELDE, zal bij het publiek allicht de meening veld winnen, dat een in Nederland gemaakte penning nog minder dan niets is. Het zal of in het buitenland gaan bestellen of . . . dit geheel nalaten en: „Ohne Gunst keine Kunst”. Waar dr. DE DOMPIERRE DE CHAUFÉPIÉ ijvert voor de veredeling van de kunst van den medailleur en voor de opwekking van liefde voor de medaille als kunstwerk in ons vaderland, spreek ik nogmaals de hoop uit, dat de schrijver *spoedig* ter zelfder

plaatse eens moge wijzen op het vele goede, dat in de laatste jaren onder het werk der nederlandsche medailleurs te vinden is, vooral waar in dezelfde afl. van *Elsevier* een beslist leelijk staaltje van nederlandsch werk prijkt (op blz. 256, in een artikel naar aanleiding van Prof. GUGEL's 70sten geboortedag), dat dien onjuisten indruk allicht zou kunnen versterken. Z.

Twee merkwaardige Boeren-penningen.

1. Vz. Een gevangen Boer, vastgebonden aan een palmboom Links op den achtergrond een hut, zooals die voor de krijgsgevangenen waren opgericht.

Omschrift: BRITSCHE. 1902. BESCHAVING

Kz. In het veld in een cirkel:

SCUM

OF · THE

SCUM

de gewone scheldnaam, die door de Engelschen aan de Boeren-gevangenen werd gegeven.

Omschrift: HERINNERING RAGAMA KAMP

Rood koper, 30 m.M.

2. Vz. De boeg van een schip, waarop: GEDE (de Gédèh), zich uit de golven verheffende. Op den achtergrond gezicht op het Ragamakamp, door prikkeldraad omgeven.

Omschrift: CEILON PADANG S. S. SALAK ROTTERDAM.

Kz. In het veld in een cirkel:

REDDERS

IN DEN

NOOD

Omschrift:

· ROTT · LLOYD · MU · NEDERLAND ·

28 JUL. 1902

Rood koper, 33½ m.M.

Beide penningen zijn herinneringen aan het verblijf der krijgsgevangenen uit de voormalige Zuid-Afrikaansche Boeren-republieken in het Ragamakamp op Ceylon en zijn aldaar vervaardigd door C. F. KEYZER, een medegevangene, vroeger bankwerker bij de Zuid-Afrikaansche Spoorweg-Maatschappij. Het vastbinden aan een boom was een gewone straf voor kleine vergrijpen der krijgsgevangen tegen de tucht.

De bewaking in het kamp geschiedde door engelsche soldaten, voorzien van stokken, dus niet met geweren bewapend. Hiertegen kwamen de krijgsgevangenen in verzet. Zij waren met de wapenen in de hand gevat en eischten daarom ook geheel militaire bewaking; zij waren geen honden, die met stokken behandeld moesten worden! Een tamelijk ernstig oproer was daarvan het gevolg en menig rooinek heeft bij die gelegenheid duchtig klopp gehad met zijn eigen stok. Onbegrijpelijk is het, hoe het slaan dezer stukken onder de oogen van JOHN BULL mogelijk is geweest. Het is echter een historisch feit.

De tweede penning is gemaakt naar aanleiding van de bevrijding uit de krijgsgevangenschap. De bevrijden werden van Colombo naar Padang vervoerd met het stoomschip Salak, vandaar naar Rotterdam met de Gédèh.

H. G. DU GROcq.

Arti et Industriae.

Volgens de *N. Rt. Gt.* heeft de heer VAN LEEUWEN, sekretaris der vereeniging „Arti et Industriae” te 's-Gravenhage, in de 22 November 1903 gehouden ledenvergadering uiteengezet, hoe een penning gemaakt wordt. Verschillende teekeningen waren als toelichting aanwezig, benevens fraaie proeven van medailleerkunst.

*Penning op den Vrede in Zuid-Afrika met borstbeeld
van Z. E. PAUL KRÜGER.*

Gaarne vestigen wij de aandacht op den hier boven afgebeelden KRÜGER-penning van ons medelid J. C. WIE-NECKE, graveur aan 's-Rijks Munt, welke gereduceerd is door V. JANVIER te Parijs en ons een bijzonder mooi borstbeeld toont van den zwaarbepoefden president der Zuid-Afrikaansche Republiek, die daartoe voor den kunstenaar heeft geposeerd. De Kz. vertoont een schild met de britsche vlag en zandlooper, waaronder de datum van den vrede, rustend op een tropee van Mausergeweer, spade en anker, gedekt door een Boerenhoed. Van het geheel gaan stralen uit naar alle richtingen, waartusschen het omschrift: NIL-DESPERANDUM. De verkoop geschiedt geheel belangeloos door de firma C. FORTMANN te 's-Gravenhage (Spuistraat 10, Hoogstraat 20) en Amsterdam (Keizersgracht 455); de geheele opbrengst wordt gestort in het fonds voor de Boerenweduwen en -weezen. De stukken zijn verkrijgbaar in 2 grootten en wel tegen de onderstaande prijzen:

Penning of breloque	32 m.M. g. f 70.—, z. f 4.—, br. f 2.—
" " "	20 " " 20.—, " 2.—, " 1.—
Broches	32 " " 5.50, " 2.50
Dasspelder.	20 " " 3.—,

(de grootte is opgegeven naar den diagonaal). Z.

Index op jaargangen I—X.

Door de heeren H. G. DU CROCQ en W. K. F. ZWIERZINA zal aan de leden van het Genootschap worden aangeboden een afzonderlijk uit te geven index op de eerste tien jaargangen van het *Tijdschrift*, bewerkt door laatstgemelden. Voor niet-leden zal deze index ten bate van de kas des genootschaps worden verkrijgbaar gesteld bij onzen uitgever.

Inhoudsopgaaf van Tijdschriften.

Revue belge de numismatique 1902, 4e livraison.

La numismatique du siège de Middelbourg de 1572 à 1574, per Mlle M. DE MAN. — Un jeton inédit de deux receveurs de Bruxelles de 1467, par M. Ed. LALOIRE. — Médailles gantoises (1580—1770), par MM. CH. GILLEMAN et A. VAN WERVEKE. — Correspondance. — Nécrologie. (C. DE MUYSER, DR. L. P. H. SCHOLS, I. MYER.) — Mélanges.

Rivista italiana di numismatica 1202, fasc. 3.

GNECCHI, F. Appunti di Numism. Romana. — DATTARI, G. — Appunti di Numism. Alessandrina. — DESSI, V. — Repostiglie di monete medioevali rinvenuto presso Alghero. — GNECCHI, E. — Falsificazioni di monete italiane. — MARCHISIO, A. F. — Studi sulla numismatica di Casa Savoia. — KUNZ, C. — Il Museo Bottacin annesso alla civica biblioteca e museo di Padova. — Varieta. — Atti della Società Numismatica Italiana.

Proceedings of the American Numismatic and Archeological Society of New-York City, 1901—2.

The preservation of the antiquities of the Southwest, by L. BRADFORD PRINCE. — Department badges of the grand army of the Republic, by BAUMAN LOWE BELDEN.—

Kufic glass weights and bottle stamps, by J. B. NIES. — International congress of numismatists, Paris, June 1900, by G. F. KUNZ.

Bulletin van den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond, 3^e jaargang n°s 5 en 6. (Juli en Augustus 1902.)

N°. 5 bevat o. a. een lijst van 27 munten uit de 2^e helft der 16^e eeuw, gevonden bij het wegruimen van een oude wal te Grouw, gemeente Rolde, n°. 6 de beschrijving van 1° een daalder van 1577 van GEERTRUID VAN BRONCKHORST geslagen te Vianen (met afbeelding) en 2° een vierdubbelen gouden pistool van 1616 van PHILIPS WILLEM VAN NASSAU als prins van Oranje, beiden aanwinsten van het Kon. kabinet.

Bulletin International de Numismatique I, 3.

A propos d'une médaille siennoise, par S. AMBROSOLI. — La société d'archéologie de Bruxelles, par G. CUMONT. — Trouvailles, par A. BLANCHET. — Sociétés. — Musées. — Nouvelle diverses. — Bibliographie.

La gazette numismatique, V n° 8—10, VII n° 1.

Médaillon de GUILLAUME DUPRÉ, au buste de VICTOR, AMEDEÉ, duc de Savoie, par M. F. ALVIN. — Essai d'un répertoire idéologique de la numismatique belge pour les années 1883 à 1900, par MM. J. JUSTICE A. A. FAYEN. — l'Argent et la monnaie. — Monnaies, médailles et jetons modernes contrefaits ou complètement inventés, par N. H. — Une pommeau d'épée aux armes des comtés de Flandre et de Hainaut, par M. J. MOENS. — Un prétendu monétaire d'Alost au XIIme Siècle, par M. A. FAYEN. — Bibliographie. — Périodiques. — Nouvelles diverses. — Trouvailles. — Ventes. — Nécrologie.

Rekening en Verantwoording van den Penningmeester over 1901.

ONTVANGSTEN.		UITGAVEN.	
<i>A. Gewone.</i>		<i>A. Gewone.</i>	
Saldo in kas op 16 Juli 1901	f 71.95	Kosten Tijdschrift, jaargang 1901, zie Bijrekening B.	f 792.86 ^s
Kontributie 29 Gewone leden	" 290.—	Inbinden Present exemplaren HH. MM.	" 14.30
" 53 Buitengewone leden.	" 397.50	Kontributie Ned. Oudh. Bond	" 10.—
" 36 Buitenlandsche leden	" 180.—		
<i>B. Buitengewone.</i>		<i>Uitgaven Sekretariaat.</i>	
Kontributie Adams 98-99-00	" 15.—	Roeloffzen, Hubner & Van Santen, Diploma's.	f 25.55
Rente 1900	" 12.15	Bartels' Kokers voor Diploma's.	" 1.75
" 1901	" 7.51	Grevenstuk. Invullen Diploma's	" 8.00
Vergoeding invorderingkosten Buitenlandsche leden en Koersverschil	" 14.70	Blikman & Sartorius. Drukwerk	" 18.90
Vrijwillige Bijdrage N. N.	" 25.—	Uitschotten Sekretaris	" 13.50
Voordeelig saldo Fondsrekening, zie Bijrekening A.	" 29.19		" 67.70
Te kort in kas.	" 68.64	<i>Uitgaven Thesaurie.</i>	
		Blikman & Sartorius. Drukwerk	f 7.70
		Uitschotten Penningmeester	" 25.49 ^s
			" 33.19 ^s
		<i>Uitgaven Bibliotheek, Geene.</i>	
		<i>Uitgaven Kabinet.</i>	
		Kuiper. Muntleggers	" 9.—
		<i>B. Buitengewone.</i>	
		Grafkrans Mr. Jacob Dirks	" 28.27
		Joh. Müller. 1 exempl. Bulletin Ned. Oudh. Bond	" 3.—
		Bijwerking Guida Numismatica.	" 17.35
		Achterstallige kontributiën.	" 17.50
		Saldo in kas ter beschikking van de kommissie van redaktie	" 123.46
	f 1111.64		f 1111.64

Aldus ter goedkeuring aangeboden door den Penningmeester, in de vergadering 16 Juni 1902 en goedgekeurd op advies der heeren Jhr. L. C. VAN DEN BRANDELER en Jhr. mr. F. BEELAERTS VAN BLOKLAND.

FONDSREKENING.

A.

Het fonds bestond op 1 Januari 1902 uit: *A.* Het Tijdschrift (9 jaargangen). *B.* STEPHANIK en ZWIERZINA „Inhuldigingspenningen 1898”. *C.* Penning ROEST.

ONTVANGSTEN.		UITGAVEN.	
Aan verkocht: Jaargang 1901	f 100.33	Firma G. Theod. Pom. Verzendingskosten . . .	f 91.74
„ „ Oude Jaargangen	„ 36.75	„ „ Arbeidsloon, tellen en	
„ „ 1 Ex. Inh. penn.	„ 3.—	verzenden Tijdschrift aan Joh. Müller	„ 9.75
		Brandverzekering	„ 9.40
		Voordeelig Saldo	„ 29.19
	f 140.08		f 140.08

TIJDSCHRIFT, Jaargang 1901.

B.

Toegestaan f 700.—

Vergoeding voor omslagen en overdrukken, vrijwillige bijdragen	f 170.15	Frans Wolters. Zinko's	f 13.60
Restitutie P. Bordeaux	„ 6.75	Frans Wolters. „	„ 67.40
Uit de kas betaald	„ 792.86 ^s	Kleinmann. Platen	„ 155.05
		E. J. Brill. Typen	„ 4.30
		Joh. Enschedé. Houtgravure	„ 5.85
		Blikman & Sartorius	„ 686.65
		Blikman & Sartorius	„ 6.75
		Uitschotten Mej M. de Man	„ 5.—
		„ Zwierzina	„ 25.16 ^s
	f 969.76 ^s		f 969.76 ^s